

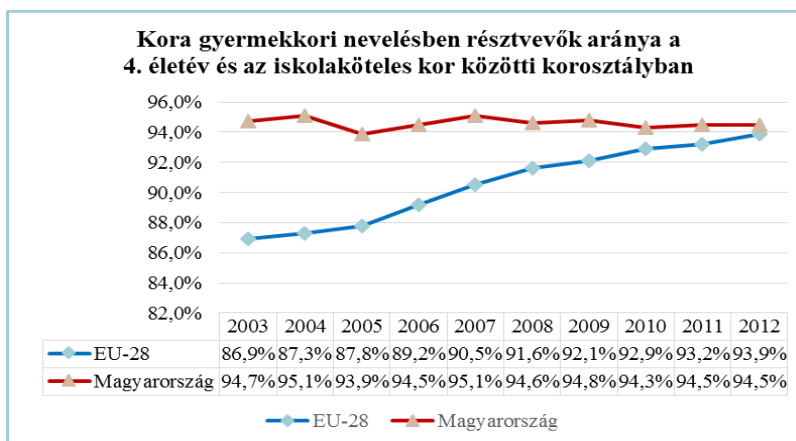
ÓVODÁZTATÁS

A nemzeti köznevelésről szóló [2011. évi CXCV. törvény](#) 2013. szeptember 1-jével vezette be a három éves kortól kötelező óvodáztatást. A Kormány [T/7402.](#) számú törvényjavaslata 2017. szeptember 1-jei hatállyal megszüntetné azt a lehetőséget, hogy az óvodába járási kötelezettségnek öt éves korig családi napköziben is eleget lehessen tenni. Jelen Infojegyzet általános áttekintést nyújt az óvodáztatásról és a családi napköziről.

Az utóbbi években egyre nagyobb figyelem övezi a kora gyermekkori nevelést és gondozást mind a nemzetközi, mind a hazai szociál- és oktatáspolitikában, hiszen **hasznai sokrétűek, több szakpolitikai területen realizálhatóak.** Az [OECD](#) (2006) a következőket emeli ki:

- a nők munkaerő-piaci részvételének növelése;
- a munka és a családi kötelezettségek összeegyeztetésének elősegítése a nők számára igazságosabb módon;
- a fejlett országokban uralkodó demográfiai tendenciák – a csökkenő születésszámok és az elöregedő társadalom – elleni fellépés;
- a gyermekszegénység és az iskolai hátrányok leküzdése.

A kora gyermekkori neveléshez való minél szélesebb körű hozzáférés az Európai Unió (EU) számára is fontos prioritás, mivel a sikeres élethosszig tartó tanulás, a társadalmi integráció, az egyéni fejlődés és a későbbi munkaerő-piaci sikeresség szempontjából is kulcsfontosságú tényező ([Európai Parlament](#), 2013). Az [Oktatás és Képzés 2020](#) stratégiai keretrendszerben megfogalmazott cél, hogy **2020-ra a 4. életév és az iskolaköteles kor közötti korosztály legalább 95 százaléka vegyen részt kora gyermekkori nevelésben.** 2012-ben ez az arány 93,9% volt, 1,8 százalékpontos növekedést elérve 2009-hez képest ([Európai Bizottság](#), 2014).

Forrás: Infoszolg/ [EUROSTAT](#) (2014)

- Már iskoláskor előtt jelentős különbségek alakulhatnak ki a gyerekek kognitív képességeiben társadalmi-gazdasági helyzetük függvényében.
- A hozott hátrányok leküzdésének mind az egyén, mind a társadalom szempontjából leghatékonyabb módja a minél hosszabb ideig tartó, jó minőségű koragyermekkori nevelés és gondozás.
- A nemzetközi és a hazai evidencia is azt mutatja, hogy a veszélyeztetett csoportok részvétele a kora gyermekkori nevelésben alacsonyabb, mint a kedvezőbb szocioökonómiai háttérű gyerekéké.
- Hazánkban 2015. szeptember 1-jétől az óvodáztatás három éves kortól kötelező.
- Jelenleg az óvodáztatási kötelezettség öt éves korig családi napközivel is kiváltható. Ezt a helyzetet szüntetné meg 2017. szeptember 1-től a törvényjavaslat.
- A családi napköziben jóval alacsonyabb a gyermek-gondozó arány, mint az óvodákban.
- 2014-ben 7 137 gyerek gondozásával és nevelésével foglalkoztak családi napközikben.

Ugyanakkor a kora gyermekkori nevelésben résztvevők arányának növelése önmagában nem elégséges cél: a minél szélesebb körre kiterjedő, tehát **az alulreprezentált, gyakran hátrányos helyzetű, etnikai vagy migráns háttérű társadalmi csoportokat is elérő növekedés a kívánatos**. Mivel a kora gyermekkori nevelés előnyei csak magas minőségű szolgáltatás esetén érhetők el, az EU **minőségi ajánlásokat** is megfogalmaz a tagállamok számára ([Európai Parlament](#), 2013), melyek:

- az empirikus tényeken alapuló szakpolitika-alkotás;
- az esélyegyenlőség biztosítása a kora gyermekkori nevelés elérhetőségét illetően;
- az integrált oktatási rendszerre való törekvés, a gyerekek fejlődését holisztikus szempontból megközelítő szakpolitika-alkotás;
- a kora gyermekkori nevelésben résztvevő összes dolgozó számára minimális végzettségi kritériumok meghatározása, valamint olyan munkakörnyezet és bérezés kialakítása, ami vonzó a magasan kvalifikált munkaerő számára;
- a kognitív és nem kognitív képességek fejlesztésének kiegyensúlyozott megjelenése a nevelési programban;
- a szülők bevonása a kora gyermekkori nevelésbe, különös tekintettel a kisebbséghez tartozó és a hátrányos helyzetű gyerekekre, hiszen náluk jelentkezik a legnagyobb különbség az otthoni és az oktatási környezet között;
- a megfelelő pénzügyi források biztosítása a fent megjelölt célok eléréséhez.

MAGYARORSZÁGI HELYZETKÉP

Magyarországon az óvodáztatás előnyeiről szóló diskurzust az intézmények esélyki-egyenlítő funkciója dominálja. **A gyerekek kognitív képességeiben már iskoláskor előtt jelentős különbségek alakulnak ki** a családi

háttérük, szocioökonómiai státuszuk függvényében ([Kertesi és Kézdi](#), 2009). A minél hosszabb, jó minőségű **óvodáztatás segíthet ezek kompenzálásában**, védőmechanizmusként működhet a különböző rizikófaktoroknak (pl. tartós szegénység, lakóhelyi elszigeteltség, koraszülöttség, rigid szülői attitűdök) kitett gyerekek életében ([Danis és Kalmár](#), 2011). Ráadásul az egyes oktatási szakaszokat összevetve **a hozott hátrányok leküzdésében a kisgyermekkori nevelésnek van a legmagasabb gazdasági és társadalmi megtérülése** (Heckman et al. 2006).

Ennek ellenére pont azok a gyerekek járnak kevesebb ideig óvodába, akik számára ez a legnagyobb hasznot hozhatná: **míg a társadalom középrétegeihez tartozó gyerekek kevesebb, mint 10 százaléka jár két évnél rövidebb ideig óvodába, addig ez az arány az általános iskolát sem végzett anyák gyermekeinek körében 26,8%** ([Kertesi és Kézdi](#) 2009). A jelenség egyik oka az óvodai férőhelyhiány, tehát egy kínálatoldali tényező. Azonban [Kertesi és Kézdi](#) (2012) kimutatta, hogy az alacsony végzettségű szülők gyerekei azokon a településeken is az átlagosnál rövidebb ideig vesznek részt óvodai nevelésben, ahol elegendő a kapacitás, vagyis keresletoldali faktorok is szerepet játszanak. [Havas](#) (2004) lehetséges okként a szegénységet és az óvodai nevelők és a szülők közötti bizalmatlan légkört említi.

E tényezők miatt **indokoltá** vált a területileg nagy eltéréseket mutató **férőhelyhiány felszámolása**, illetve a leszakadó csoportok részvételének különböző **ösztönzőkkel** való elősegítése. [Kertesi és Kézdi](#) (2012) szerint önmagában az óvodáztatás kötelezővé tétele nem oldja meg a leginkább hátrányos helyzetű rétegek ösztönzését, hiszen az óvodáztatás kiadásai korlátozzák a részvételüket. Emiatt indokolt lehet e csoportok esetén a célzott pénzügyi támogatás is.

Az óvodai kapacitáskihasználtság kérdését tovább árnyalja a KSH (2015) [jelentése](#), ami a 2014/15-ös nevelési évre vonatkozó további hasznos adatokat is tartalmaz. Eszerint a 2014/2015-ös nevelési évben:

- 321 500 gyermek vett részt óvodai nevelésben;
- az előző évhez képest mintegy 9 000 fővel volt kevesebb az óvodába járók száma, ami az óvodáskorú népesség csökkenő létszámának tulajdonítható;
- 7 500 óvodás volt sajátos nevelési igényű, integrált nevelésben 81 százalékuk részesült;
- több mint 31 000 óvodapedagógus dolgozott, létszámuk enyhén, kb. 400 fővel nőtt a megelőző évhez képest;
- egy pedagógusra tíz gyerek jutott, míg egy óvodai csoportra 22;
- míg országos szinten férőhelykihasználatlanság volt, hiszen 85 óvodásra 100 férőhely jutott, addig települési szinten jelentős kapacitáshiányok jelentkeztek.

Családi napközi

A törvény jelenleg lehetőséget biztosít arra, hogy a gyerekek napközbeni gondozását-nevelését civil szervezetek és vállalkozások is elláthassák.

A családi napköziben 20 hetestől 14 éves korig foglalkoznak a gyerekekkel, és biztosítanak életkoruknak megfelelő felügyeletet és étkezést. A családi napközik jó lehetőséget biztosítanak az intézményi férőhelyhiány kompenzálására.

([Magyarországi Családi Napközik Közhasznú Egyesülete](#))

A kormány 2018-ra 12 000 új bölcsődei és óvodai férőhely létrehozását tervezi, mintegy százmilliárd forint nagyságrendű uniós támogatás felhasználásával ([napi.hu](#), 2015).

Kötelező óvodáztatás

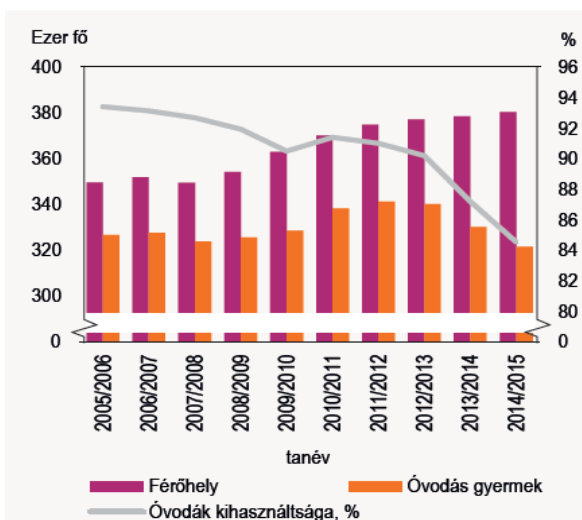
A nemzeti köznevelésről szóló [2011. évi CXCV. törvény](#) vezette be a három éves kortól kötelező óvodáztatást, a rendelkezés 2015. szeptember 1-jén lépett

hatályba. Eszerint: „A gyermek abban az évben, amelynek augusztus 31. napjáig a harmadik életévét betölti, a nevelési év kezdő napjától legalább napi négy órában óvodai foglalkozáson vesz részt...”. A törvény értelmében az óvodáztatási kötelezettség az 5. életév betöltéséig családi napközivel is kiváltható, a törvényjavaslat értelmében ez a lehetőség szűnne meg 2017. szeptember 1-től.

Öt éves korig a gyermek fel is menthető az óvodáztatási kötelezettség alól a szülő kérelmére, ha ez a gyermek jogos érdeke, valamint ebben az óvodavezető és a védőnő is egyetért.

Óvodák kihasználtsága

Forrás: [KSH 2015](#)

CSALÁDI NAPKÖZIK

Családi napközik létesítésére 1993 óta van lehetőség. [Neményi és Herczog](#) (2011) a családi napközik előnyeikhez sorolják:

- a személyességet;
- a kis létszámot;
- a széles életkori határt, ami testvérek közös ellátására is lehetőséget adhat;
- és a több területen is jelentkező nagyobb rugalmasságot (nyitva tartás, étkezés, programok, speciális igények).

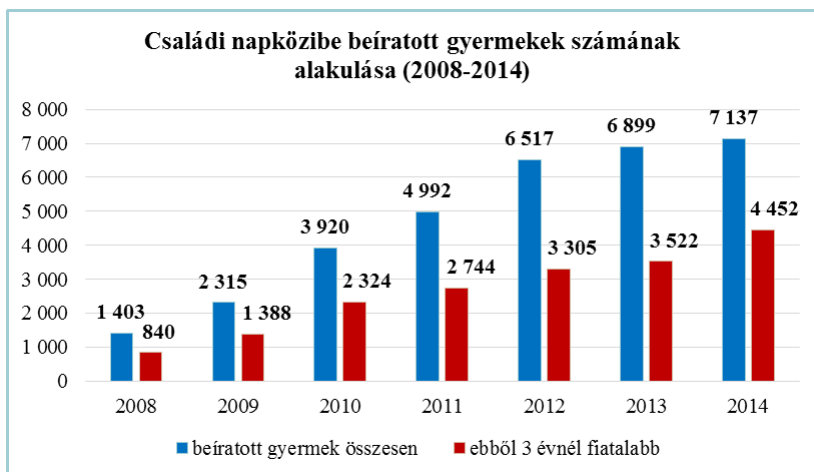
A családi napközik további pozitívuma a **ki-sebb gyerek-gondozó arány**. Az ilyen csoportokban a **gyerekek kevésbé szorongóak, agresszívek, apatikusak és stresszesek** (Neményi és Herczog, 2011). Az 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és gyámügyi igazgatásról a családi napköziben gondozható gyermekek számát a következőképp szabályozza:

- maximum öt fő, a saját gyermeket is beleértve;
- maximum négy fő, ha fogyatékkal élő gyermek is van a gondozottak között;
- maximum három fő, ha a gondozott gyermekek mindegyike fogyatékkal élő.

Amennyiben állandó segítőtje is van a gondozónak, legfeljebb hét gyermek járhat a családi napközibe. Az óvodai csoportok maximális létszámát a 2011. évi CXCV. törvény 25 főben határozza meg, ami fenntartói engedéllyel a nevelési év kezdetén 20 százalékkal bővíthető.

Herczog (2011) a családi napközik hátrányaként említi, hogy a bölcsődékhez és óvodákhoz

képest jóval kisebb hagyományokkal, **kevesebb szakmai tapasztalattal** rendelkeznek, illetve **nagyobb költségeket rónak a szülők-re**, így a leginkább rászoruló rétegek kiszorulnak ebből az ellátási formából.

Forrás: Infoszolg/KSH

A KSH (2015) adatai szerint 2014-ben 7 137 kisgyermek napközbeni ellátásáról gondoskodtak családi napköziben, 60 százalékuk bölcsődés korú volt. A beíratott gyerekek 4 százaléka volt hátrányos vagy halmozottan hátrányos helyzetű, mintegy 0,5 százalékuk fogyatékos és/vagy tartós betegséggel élő.

Források:

- 2011. évi CXCV. törvény a köznevelésről
- Eurochild
- Eurostat regional yearbook 2014
- European Commission: Key Data on Early Childhood Education and Care in Europe. 2014 Edition – Luxembourg, EACEA, 2014
- European Commission: ECEC for children from disadvantaged backgrounds: findings from a European literature review and two case studies – European Commission, 2012
- KSH: Magyar statisztikai évkönyv, 2014 – Budapest, Központi Statisztikai Hivatal, 2015
- Danis I., Farkas M., Herczog M. és Szilvási L. (szerk.): A génektől a társadalomig: A koragyerekkori fejlődés színterei – Budapest, Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet, 2011
- Heckman, J., Grunewald, R., Reynold, A.: The Dollars and Cents of Investing Early: Cost-Benefit Analysis in Early Care and Education – Zero to Three, 26(6) 10-17 o., 2006 július
- Mizsur András: „Mindenki bepánikolt a törvénytervezet miatt?” – hvg.hu, 2015. október 28.

Készítette: Holle Alexandra
Képviselői Információs Szolgálat
E-mail: infoszolg@parlament.hu

ORSZÁGGYŰLÉS HIVATALA
KÖZGYŰJTEMÉNYI ÉS KÖZMŰVELŐDÉSI IGAZGATÓSÁG

Internet: www.parlament.hu/infoszolg
Intranet: intra.parlament.hu/infoszolg/
Tel.: (1) 441-4529; (1) 441-6486